

hivatkozásai igazolják, több tanulmány hivatkozik ugyanis a társszerzők eredményeire.

Az elemzések tehát általában az egyes hivatalnok életpályák bemutatásán, azaz a „személytörténeti” kutatásokon keresztül közelítenek a fejedelemség hivatal- és intézménytörténetének átfogóbb vizsgálatára felé. Bizonyos azonban, amint tanulmánya elején Glück László is hangsúlyozza,

hogy az Erdélyi Fejedelemség hivatalnok értelmiségéről meglévő képünk kiteljesítése még számos egyedi eset, személyes életpálya forrásokra támaszkodó elemzést követeli meg. E kötet kiváló kiindulópontot jelenthet a megfogalmazott célkitűzés eléréséhez.

Pakó László

Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtése a világhálón

Erdélyi helynévtörténeti adattár és interaktív földrajzi atlasz
(Szerk. Bárh M. János) <http://eha.elte.hu/hu/eha.php#process>

2010-ben megjelent az utolsó, 11. kötete Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtésének, melyről a következő évben e hasábkon közöltem ismertetőt (*A szavak bővölete. Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtése. Erdélyi Múzeum, LXXIII (2011). 3–4. 199–204.*). 2012 tavaszán Kolozsváron, az Erdélyi Múzeum-Egyesület székházában *Szabó T. Attila, az erdélyi névtani iskola megteremtője* című konferencia keretében mutattuk be a nagy érdeklődést kiváltó könyvsorozatot. A történész és nyelvész kollégák, ismerősök azóta haszonnal forgatják a sorozat egyes köteteit. A kiadvány hiányosságairól az ismertetőben szoltam, azt is megjegyezve, hogy az elektronikus közzététel sokat javíthat ezeken.

Most ennél többet kaptunk, hiszen olyan megoldás született, amely ezt a fontos – tulajdonképpen a névtani (és nem csak) kutatásokban nélkülözhetetlen – munkát, hogy divatos szóval éljünk, igazán felhasználóbaráttá tette. Létrejött az *Erdélyi helynévtörténeti adattár és interaktív földrajzi atlasz*, melyet Bárh M. János (a papíralapú kötetek szerkesztője, gondozója, mindenese) szerkesztett a már megjelent kötetek, a *Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtése* alapján. A következő internetes címen található: <http://eha.elte.hu/hu/eha>.

php. Az adatbázis nyitó oldalán számos információt oszt meg velünk a szerkesztő.

Az ADATTÁRRÓL menüpontra kattintva részletes ismertetőt, bevezetőt olvashatunk, mely három részre oszlik: az első Szabó T. Attila tudományos munkásságáról, az idevonatkozó életrajzi adatokról, valamint a helynévgyűjtemény létrehozásának tudománytörténeti mozzanatairól, a papíralapú kiadvány elkészítésének történetéről, a kiadás módjáról, végül az adattár elektronikus feldolgozásáról számol be. Itt olvashatunk mindazokról a buktatókról, sikeres és sikertelen próbálkozásokról, melyek végül elvezettek a jelenlegi, korszerű névadatbázis felépítéséhez. A szerkesztő itt teszi közzé mindazokat a technikai lépéseket, tudományos elveket, amelyek mentén létrejött az adatbázis. Szabó T. Attila helynévgyűjtése általában úgy készült, hogy nem pusztán a nevet, hanem azt egész szövegkörnyezetével együtt jegyezte ki, vagy teljes határjárásokat, birtokösszeírásokat lemásolt, ahol egy mondaton belül is több helynév fordul elő. Így ezeket az adatbázisban sem csupaszították le, tehát – a szerkesztő megfogalmazása szerint – alanyesetű „tőhelynevekre” nem lehet számítani, de a kereső segítségével kinyerhető bármilyen

betűkapcsolat, szó, név, névszerkezet kronológiai, települési típusjellemzőivel és szövegkörnyezetével együtt. Mivel az adattár nagy része valójában mikrotoponimák sokaságának gyűjteménye, ezek egyenként nem, de a települések, amelyekhez köthetők, megjeleníthetők azonnal térképen is a Google Térkép alkalmazáson. Ezt a „Találatok megjelenítése” gombra kattintva tehetjük meg, mely az adatsor alatt található.

A FELHASZNÁLÓI SEGÉDLET, SÚGÓ menüpont alatt részletes tájékoztatást kaphatunk az adatbázisban való keresés módjáról, a különböző szempontokról, melyek szerint adatok sorát nyerhetjük ki. A teljes adatbázisban kereshetünk az általános keresés mezőben, míg pontosabb keresésre az egyes oszlopok fölötti keresőt lehet használni, szűkítve a keresést időben és térben egyaránt. Az időintervallum -tól/-ig formában is megadható (pl. 1500–1600), az *Adat* mezőben pedig kereshetünk az AND vagy OR beírásával többféle kifejezésre, bizonyos egybeeséseket a NOT parancs beírásával kerülhetjük el: bik NOT bika. Természetesen a különböző szűrők nem oldanak meg minden keresési problémát, a felhasználónak rendelkeznie kell bizonyos nyelvészeti, elsősorban hangjelölési alapismerettel ahhoz, hogy minden keresett adatot kinyerhessen az adatbázisból.

A „Találatok megjelenítése” gombra kattintva tehát azokat a településeket láthatjuk jelölővel megjelölve a Google térképen, amelyek helynévanyagában a keresett adatok előfordulnak. Ugyanitt van két másik gomb, melyekkel parancsot adhatunk egyrészt az adatok kinyerésére Excelbe, másrészt törölhetjük a keresőmezőket.

A KÖTETEK LETÖLTÉSE PDF-BEN gomb alatt megtalálható mind a tizenegy kötet pdf-formátumban, előtte néhány soros eligazítással, mely a használatra, illetve a javasolt bibliográfiai hivatkozásra vonatkozik.

A következő menüpont a PUBLIKÁCIÓK, ahová a szerkesztő felsorakoztatta az online kiadás alapjául szolgáló köteteket pontos bibliográfiai adatokkal, illetve mindazokat a tanulmányait, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak az Erdélyi helynévtörténeti adattárhoz. Lehet, hogy szerencsés volna

ezt a sort bővíteni más szerzők ide vontakozó tanulmányaival is.

A kapcsolódó linkek menüpont alatt a Magyar Nyelvtudományi Társaság, az ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék, a Magyar Nemzeti Helynévtár, a Névtani Értesítő, az Erdélyi Magyar Elektronikus Könyvtár, az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár (a MEK online kiadásában), a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet online elérhetőségét adja meg. A linkek sorából hiányolom az Erdélyi Múzeum-Egyesület digitális adattárának, az EDA-nak a címét, tudniillik ide (<http://eda.eme.ro/handle/10598/28806>) az *Erdélyi magyar szótörténeti tár* köteteinek kétrétegű pdf-formátumú, korrektúrázott változatát folyamatosan töltik fel az EME nyelvész kutatói. Ez annyival nyújt többet egyelőre a MEK változatánál, hogy letöltés esetén is a szöveg betűhív változatát adja vissza, sőt, mivel a korrektúrát a Tár volt szerkesztő munkatársai (András Zselye és Tamásné Szabó Csilla) végzik, kijavítják azokat a hibákat is, amelyek a papírfomátumú kötetekben esetleg benne maradtak. Ez a változat teremti majd meg a lehetőséget egy esetleges újabb adatbázis kialakításának, mely a Szótörténeti táron alapul.

Az EHA Adatbázisának angol és román nyelvű változata is van, hiszen nagyon sok román nyelvű adatot tartalmaz, így joggal számíthat a román és akár más kutatók érdeklődésére is.

Nagyon szerencsésnek tartom, hogy a szerkesztő a papírfomátumú kiadáshoz képest, amelynek a címe az Erdélyi történeti helynévgyűjtés, rövidítése pedig ETH, visszatért az EHA, vagyis az *Erdélyi helynévtörténeti adattár* megnevezéshez, melyet Szabó T. Attila maga javasolt. Így ez a gyűjtemény jobban illeszkedik az Erdélyi magyar szótörténeti tárhoz is, hiszen a szerkesztők Szabó T. Attila utasítására – aki így próbálta a hatalmas helynévi anyag legalább egy részét publikálni, akkor, amikor az EHA kiadása reménytelenné vált – a megfelelő címszókhoz az adattárból sok adatot beszerkesztettek, forrásként pedig az EHA rövidítést használták.

Az adatbázis létrehozása nagy előrelépés a Szabó T. Attila gyűjtötte helynévanyag közzétételében. A különböző szempontú keresési és csoportosítási, vizualizálási lehetőség mellett lehetővé válik a nyomtatott formában kiadott kötetek korrigálása is, a félreolvasásokból, a román nyelv nem kellő szintű ismerete hiányából, a félreütésekben fakadó hibákat ki lehet javítani. Ugyancsak fontos az egységesített forrásjelzetek rövidítésének kialakítása, ez remélhetőleg a közeljövőben megvalósul, jó volna ezt a jegyzéket egy külön menüpont alatt megjeleníteni.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület nyelvész kutatói is részt vesznek a Magyar Nemzeti Helynévtár létrehozásának munkálataiban, melyet a Debreceni Egyetem Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportja kezdeményezett. A digitális felületek

mellett papíralapú kiadványok is készülnek majd. Egyikük az Aranyos vidékének földrajzi neveit tartalmazza majd, ebbe a jelenkori helynévanyag mellett az EHA, illetve ETH adatai is bekerülnek. Ez egyben lehetőséget nyújt az anyag aprólékos átnézésére, javítására. Tapasztalatainkat természetesen megosztjuk az EHA szerkesztőjével is, így a következőkben várhatóan az apró hibák javítására is adódik lehetőség.

Az Erdélyi helynévtörténeti adattár és interaktív földrajzi atlasz közzététele nagy előrelépés tehát Szabó T. Attila életművének modern eszközökkel való feldolgozásában. Az adatbázis remélhetőleg nélkülözhetetlen munkaeszközzé válik az e területen tanulni, kutatni kívánók számára.

T. Szabó Csilla

Contents

Géza Hegyi: The Term <i>Plebanus</i> in Transylvania in the 14 th Century.....	1
András W. Kovács: The Representative of the County in Transylvania in the Middle Ages.....	30
Mihai Kovács: The Career of Dionysius of Gyalu (Gilău), Bishop of Argyas (Argeş), Auxiliary Bishop of Transylvania and Precentor (canonicus cantor).....	40
Emőke Gálfi: Relations Between Gyulafehérvár (Alba Iulia) and the Market-Towns Around it in the Second Half of 16 th Century	47
Anikó Szász: Market-Town Management in Dés (Dej) Between 1541-1600	54
Kálmán Zsolt Sütő: The Structure of the Local Government of Nagybánya (Baia Mare) in the 16 th -18 th Centuries	71
Hermina Gesztelyi: Kata Bethlen's Church Donations	88
Levente Nagy: Social Disciplinisation and/or Calvinistic Proselytism. Some Data on the Impact of the Reformation on the Romanians in Fogarasföld (Țara Făgărașului, Fogarascher Land) in the 17 th Century.....	110
Orsolya Száraz: Challenges and Solutions. On Jesuit Penitential Missions in the 18 th Century Transylvania.....	123
Mária Péter H.: Women at University. The First Female Doctors and Pharmacists Graduated from the Franz Joseph University in Kolozsvár (Cluj) and Budapest	137
János Kristóf Murádin: The Dominancy of the Transylvanian and the Motherland Parties? Bids for Headway in Northern Transylvania Between 1940 and 1944.....	152

Anniversary

Judit Pál: Welcome to 90 Years of Benkő Samu.....	163
---	-----

Review

András Péter Szabó: From Franeker to Zalatna (Zlatna). Early Enlightenment in Transylvania	167
Zoltán Ábrám: Health Regulations and Drafts in the 18 th Century	169
László Pakó: Offices, Officials, Careers from the Early Modern Age.....	170
Csilla T. Szabó: Attila T. Szabó's Transylvanian Historical Collection of Place Names on the Internet.....	175

Cuprins

Hegy Géza: Termenul de <i>plebanus</i> în Transilvania în secolul al 14-lea.....	1
W. Kovács András: Delegatul comitatului în Transilvania medievală.....	30
Kovács Mihai: Cariera lui Dionysius de Gilău, cantor al capitolului catedral și sufragan al episcopului Transilvaniei în secolul al 16-lea	40
Gálfi Emőke: Relația dintre Alba Iulia și târgurile din împrejurimi în ceea de a doua jumătate a secolului 16	47
Szász Anikó: Conducerea târgului Dej în perioada 1541-1560	54
Sütő Kálmán Zsolt: Organizarea și structura organelor de conducere ale orașului Baia Mare în secolele 16-18	71
Gesztelyi Hermina: Donațiile bisericesti ale Ecaterinei Bethlen.....	88
Nagy Levente: Disciplina socială și/sau prozelitism calvin. Câteva date referitoare la relațiile dintre românii din Țara Făgărașului și Reforma în cursul secolului al 17-lea.....	110
Száz Orsolya: Povocări și soluții. Misiunile penitenciale ale iezuiților în Transilvania secolului al 17-lea.....	123
Péter H. Mária: Femei la universitate. Primele femei care au obținut diplomă de medicină sau de farmacistă la universitățile din Budapesta și Cluj.....	137
Murádin János Kristóf: Dominanța Partidului Ardelean și încercările de pătrundere ale partidelor din Ungaria în Transilvania de Nord în perioada 1940-1944.....	152

Aniversare

Pál Judit: Omagierea lui Benkő Samu cu ocazia împlinirii de 90 de ani de viață	163
--	-----

Recenzii

Szabó András Péter: De la Franeker la Zlatna. Plimbări în jurul obârșiei iluminismului timpuriu din Transilvania.....	167
Ábrám Zoltán: Decrete și proiecte sanitare din secolul 18-lea	169
Pakó László: Oficii, funcționari și cariere administrative în epoca modernă timpurie.....	170
T. Szabó Csilla: Culegerea de toponime istorice din Transilvania a lui Szabó T. Attila pe internet	175

Tartalom

Hegyi Géza: A plébánia fogalma a 14. századi Erdélyben	1
W. Kovács András: Megyei emberek a középkori Erdélyben	30
Kovács Mihai: Gyalui Dénes argyasi püspök, erdélyi segédpüspök és éneklőkanonok pályafutása	40
Gálfy Emőke: Gyulaféhevár és a körülötte fekvő mezővárosok kapcsolata a 16. század második felében	47
Szász Anikó: Dés városvezetése 1541–1600 között	54
Sütő Kálmán Zsolt: A nagybányai önkormányzati testület szerkezete a 16–18. században.....	71
Gesztelyi Hermina: Bethlen Kata templomi adományai	88
Nagy Levente: Társadalmi fegyelmelés és/vagy kálvinista prozelitizmus. Néhány adat a fogaraszöldi románok és a reformáció viszonyáról a 17. században	110
Száraz Orsolya: Kihívások és megoldások. A jezsuiták 18. századi erdélyi penitenciális misszióiról	123
Péter H. Mária: Nők az egyetemen. Az első okleveles orvosnők és gyógyszerésznők a budapesti felsőoktatásban és a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen	137
Murádin János Kristóf: Az Erdélyi Párt dominanciája és az anyaországi pártok térnyerési kísérletei Észak-Erdélyben 1940 és 1944 között	152

Évforduló

Pál Judit: A kilencvenéves Benkő Samu köszöntése	163
--	-----

Szemle

Szabó András Péter: Franekertől Zalatnáig. Séták az erdélyi korai felvilágosodás forrásvidékén	167
Ábrám Zoltán: Újkori egészségügyi rendeletek és tervezetek.....	169
Pakó László: Hivatalok, hivatalnokok, életpályák a kora újkorból	170
T. Szabó Csilla: Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtése a világhálón	175

